

Beschrijving van het project

Het Sint-Jansplein is een bekend plein in Antwerpen dat enerzijds een lange, fiere historiek kent, maar anderzijds vandaag jammer genoeg ook een negatieve reputatie met zich meesleept als brandpunt van grootstedelijke fenomenen. Het plein zou een rustpunt kunnen zijn in deze buurt die zich kenmerkt door een beperkt aanbod aan groen en open ruimte en relatief veel kleine woongelegenheden. Op dit moment functioneert het plein echter niet als een rustpunt of lokale ontmoetingsplek omdat er zich verschillende stedelijke functies bevinden: van een mobiliteitshub, een wekelijks marktplein, tot een veelgebruikte evenementenlocatie. Deze grootstedelijke/bovenlokale functies maken een kleinschaliger gebruik, compartimentering en groenbeleving moeilijk. Bovendien is dit plein het dak van een ondergrondse parkeergarage wat een extra uitdaging biedt voor de aanplant van hoogwaardig groen en waterhuishouding.

Een kwalitatieve inrichting van het Sint-Jansplein is cruciaal zodat het een echte plek voor de buurt kan worden: als een ontmoetingsplaats, met toegankelijk en kwalitatief groen, een koelteplek, maar met het behouden van haar functie als markt- en evenementenplein, en deze zelfs te versterken, net als de andere functies zoals een openbaar vervoershub, als deel van het fietsnetwerk, een speel- en sportplek, etc. Het plein dient een leefbaar plein te zijn waar verschillende groepen hun plek hebben, maar waar tegelijkertijd ruimte is voor de markt en evenementen.

In andere woorden, het Sint-Jansplein moet ruimte bieden aan de buurt en aan de stad: er is nood aan de ontwikkeling van een sociaal-ruimtelijke strategie waar een laag van kleinschalig ontmoeten, ondernemen en lokaal groen wordt toegevoegd aan het huidige stedelijk programma als grootschalige evenementenplek, markt en mobiliteitshub. De uitdaging van het Sint-Jansplein is om de verschillende functies en doelgroepen een plaats te geven, alsook het aantrekkelijker, leefbaarder en klimaatrobuust maken van het plein zonder de verschillende bestaande problematieken te versterken.

Antwerpen wil met deze conceptsubsidie een antwoord vinden op dit sociaal-ruimtelijke vraagstuk: hoe kan een grootschalig stedelijk publiek plein ruimtelijk meer lokaal ingebed worden in het sociale dna van de wijk, met oog voor de uitdagingen van vandaag, en flexibiliteit om sociale uitdagingen in de toekomst te kunnen opvangen. De grote uitdaging ligt dan ook in het uitwerken van een sociaal-ruimtelijke strategie en een ontwerptaal die de stedelijke schaal kan verzoenen met de typologie van het buurtplein:

- Het creëren van kwalitatieve verblijfsruimte met voldoende aandacht voor water, groen, hitte, etc. De aanwezigheid van een ondergrondse parking en van de markt en evenementen zijn hierbij randvoorwaarden.
- Op zoek gaan naar ruimtelijk concepten waarbij een gezellig plein en een markt- en evenementenplein hand in hand kunnen gaan.
- Ontmoetingsruimte creëren voor alle doelgroepen die op het plein willen vertoeven. Er dient/dienen een doordachte strategie/tools ontwikkeld te worden met voldoende kennis van de sociale dynamieken in de wijk om toe-eigening van het plein door buurtbewoners te stimuleren. Hierbij kan de diversiteit aan aanwezige gemeenschappen als troef ingezet worden en is er extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen nodig.

In deze context is het project Zorgzaam Sint-Jansplein, dat werkt aan een verknoping en versterking van het zorgaanbod op en rond het plein, een belangrijke partner om via een co-creatief traject de verschillende doelgroepen te bereiken. Ook inzichten uit het eerder uitgevoerde onderzoek rond ruimtelijke veiligheid (uitgevoerd door de stad met ondersteuning van een conceptsubsidie) dienen meegenomen te worden bij de ontwikkeling van een ruimtelijke en sociale visie voor het Sint-Jansplein.

Omschrijving van de onderzoeksopdracht

Met deze conceptstudie wil Antwerpen inzetten op een sociaal en ruimtelijk vooronderzoek en de ontwikkeling van een ruimtelijk en sociaal programma op stedelijk en op buurtniveau, in combinatie met vergroening en verblauwing van het plein. We verwachten nog geen ontwerp voor herinrichting, wel vooronderzoek, een analyse, ontwikkeling van tools, een plan van aanpak op korte en lange termijn.

Dit vraagt:

1. Een analyse van het huidige gebruik van het plein. Aangezien het plein in een kwetsbare wijk ligt, zal dit op verschillende manieren in beeld moeten worden gebracht (o.a. door een bevraging bij bewoners en gebruikers, via observaties, via focusgesprekken met stakeholders, etc.). Ook analyses en resultaten van eerdere projecten, waaronder zorgzaam Sint-Jansplein en onderzoek ruimtelijke veiligheid, dienen in dit vooronderzoek gebundeld en geïntegreerd te worden.
2. Een gezamenlijke en participatieve ontwikkeling van een visie op het toekomstige gebruik en functioneren van het plein in nauwe samenwerking met stakeholders rond het plein (verenigingen, buurtscholen, professionele partners actief op en rond het Sint-Jansplein, het district Antwerpen, dienst Maatschappelijk Veiligheid van de stad Antwerpen)
3. De ontwikkeling van een plan van aanpak, strategieën en tools om tot een ruimtelijk concept te komen. Hieruit kunnen actiepunten op korte en lange termijn komen. Ook de opmaak van een projectdefinitie kan hier deel van uitmaken.

Volgende actoren worden betrokken bij het project en maken deel uit van het projectteam:

- Vanuit de stad alvast een ruimtelijk profiel (dienst stadsontwikkeling publieke ruimte), een profiel met expertise mobiliteit (dienst mobiliteit) en een sociaal profiel (dienst maatschappelijke veiligheid/team projectwerking leefbaarheid), een samenwerking met het netwerk Zorgzaam Sint-Jansplein via de peer-coach en de pleinconnector, dienst sociaal-ruimtelijke veiligheid, de politie, de buurtregisseur, de buurtcoach, de evenementendienst, dienst markten en foren, dienst detailhandel en horeca, dienst groen, dienst klimaat en leefmilieu

- Stedenbeleid Vlaanderen: Leden regieteam, relatiebeheerder Stedenbeleid

Een aantal van hen zullen ook deel uitmaken van de stuurgroep samen met de betrokken beleidsvertegenwoordigers.

Expertise team

Een multidisciplinair team met verschillende expertises en kennisdomeinen rond stadsvernieuwing met focus op sociale dimensie en ruimtegebruik.

Specifieke verwachte expertise is:

- Sociaal-ruimtelijk onderzoek: ervaring in de opmaak van een brede analyse waarbij de gebruikers en verschillende functies centraal staan
- Co-creatie/co-productie: ervaring in het opzetten van een participatief traject in samenwerking met verschillende gebruikers, stedelijke diensten en stakeholders
- Duurzame stadsontwikkeling: ervaring met klimaatadaptatie in steden of het ontwerpen van klimaatrobuuste publieke ruimte

Bijlagen

- Aanvraagformulier
- Presentatie
- Juryverslag